

06.05.2019

Asia/11

§ 303

V 22.5.2019, Valtuutettu Mai Kivelän aloite terveyttä edistävän luonnon monimuotoisuuden lisäämisestä kaupunkiympäristössä

HEL 2018-011137 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus esitti kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto katsoo valtuutettu Mai Kivelän aloitteen loppuun käsitellyksi.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Timo Lindén, vs. kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36550
timo.linden(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Valtuutettu Mai Kivelän aloite terveyttä edistävän luonnon monimuotoisuuden lisääminen kaupunkiympäristössä

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Päätös on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Valtuutettu Mai Kivelä ja 14 muuta valtuutettua esittävät aloitteissaan, että kaupunki tekee selvityksen ja sen pohjalta toimenpideohjelman terveyttä edistävän luontokosketuksen ja monimuotoisen luonnon lisäämiseksi kaupungin palveluissa ja kaupunkilaisten arjessa.

Kaupunginhallitus viittaa kaupunkiympäristölautakunnan lausuntoon ja toteaa, että Helsingillä on oma luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma (LUMO-ohjelma), jota päivitetään parhaillaan yhteistyössä asukkaiden kanssa. LUMO-ohjelma on tärkeimpiä työkaluja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi Helsingissä. Sen tavoitteena on edistää laaja-alaisesti luonnon monimuotoisuuden säilymistä kaupungissa. Toimenpiteet on tarkoitettu huomioitaviksi muun muassa maankäytön suunnittelussa, viheralueiden suunnittelussa ja hoidossa, tiedotuksessa ja viestinnässä, asukasyhteistyössä ja ympäristökasva-

tuksessa. Aloitteessa esitetty ehdotus selvityksen ja toimenpideohjelman terveyttä edistävän luontokosketuksen ja monimuotoisen luonnon lisäämiseksi on luontevaa esittää osaksi LUMO -ohjelmaa yhtenä sen mahdollisista toimenpiteistä seuraavalla ohjelmakaudella.

Helsinki–vihreä merellinen kaupunki

Helsingin kaupunkistrategiassa 2017–2021 todetaan, että Helsinki vaalii arvokasta luontoaan ja toimii kaupunkiluonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi. Viher- ja sinialueiden ekologinen laatu, saavutettavuus ja terveysvaikutukset turvataan. Asukkaiden kosketusta monimuotoiseen luontoon pyritään turvaamaan muun muassa edistämällä viheralueveroston saavutettavuutta ja parantamalla viheralueiden ekologista laatua erilaisin keinoin, kaupunkiviljelyä edistämällä ja tarjoamalla kaupunkilaisille erilaisia luontopalveluja.

Kaupunkilaisten mahdollisuudet kosketuksesta luontoon ovat Helsingissä pääosin hyvät. Viheralueet peittävät noin 40–45 % kaupungin maapinta-alasta. Helsingille tunnusomainen piirre on viheralueiden luonnonläheisyys: luonnonmukaisten viheralueiden, erityisesti metsien ja luonnonrantojen, osuus kaikista viheralueista on suuri. Kaupungissa on yli 200 kilometriä rantaviivaa ja laaja saaristo käsittäen yli 300 saarta ja luotoa. Monissa puistoissa on hyödynnetty alkuperäisen luonnon elementtejä osana rakennettua ympäristöä muun muassa säilyttämällä jaloja lehtipuita, niitty laikkuja, lampia, kosteikkoja, kallioita ja tiheitä pensaikkoja. Valtaosa viheralueista on julkisessa käytössä ja kaupungin omistuksessa.

LUMO-ohjelma

Luonnon monimuotoisuutta on edistetty monin eri keinoin edellisen ohjelmakauden aikana vuosina 2008–2017. Ohjelmassa esitetyistä toimenpiteistä suurin osa, noin 80 % on toteutunut. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja suunnitelmallinen lisääminen, erityisesti metsäisillä alueilla ja arvokkailla luontokohteilla, on keskeinen luonnonhoidon tavoite ja kirjattu myös luonnonhoidon linjauksiin.

Viher- ja virkistysverkoston saavutettavuus

Helsingin yleiskaavan 2016 laadinnan yhteydessä tehtiin laaja katsaus kaupungin viher- ja virkistysalueiden tilaan (VISTRA I) ja muodostettiin tämän pohjalta Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma (VISTRA II). Molemmissa töissä korostetaan tarvetta säilyttää verkostomainen viherrakenne ja ominaispiirteet osana kestävä ja tiivistyvää kaupunkia. Myös kaupunkien viheralueiden terveyttä edistävät vaikutukset, erityisesti luontoliikunnan hyödyt hyvinvoinnille, nousevat esille.

Yhtenä tärkeänä VISTRA:n kehittämistoimenpiteenä nostettiin esille tarve kehittää työkalu viheralueiden saavutettavuuden mittaamiseen. Hyvä saavutettavuus ja monimuotoisten viheralueiden tarjonta asukkaiden lähiympäristössä on edellytys luonnon hyvinvointi- ja terveysvaikutuksille. Mitä lähempänä luonto ja lähivirkistysalue ovat, sitä todennäköisemmin alueita käytetään. Suurimpia esteitä ovat liian pitkä etäisyys, ulkoilureittien ja muiden ulkoilua tukevien palvelurakenteiden puute sekä tiedon puute itselle sopivista kohteista. Viheralueiden saavutettavuusmittarin kehittämistyö käynnistyi syksyllä 2018, ja työn ensimmäinen vaihe valmistuu keväällä 2019. Viheralueiden saavutettavuutta mittaamalla voidaan tunnistaa ja edelleen turvata riittävä viheralueverkosto ja alueiden saavutettavuus maankäytön suunnittelussa.

Hiljattain päättyneessä, EU-rahoitteisessa NATTOURS -hankkeessa tuotettiin Helsingin luontoalueiden saavutettavuustietoa. Selvitysten mukaan Helsingissä lähes kaikilla asukkailla, asuinpaikasta riippumatta, on lähivirkistysalue alle 300 metrin päässä kotoa. Kaupunkilaisista noin 40 % lähimetsä sijaitsee alle 300 metrin päässä kotoa. Reilu 40 % varhaiskasvatuksen toimipaikoista sijaitsee alle 300 metrin päässä metsästä. Sopivana etäisyytenä lähipuistoon tai -virkistysalueelle on pidetty useissa kaupungeissa 150–500 metriä tai 5–10 minuutin kävelymatkaa kaupungin ja viheralueen koosta ja muista tekijöistä riippuen.

Metsä- ja puustoinen verkosto kaupunkisuunnittelussa

Kaupunkiluonto säilyy monimuotoisena, kun erilliset luontoalueet ovat riittävän kytkeytyneitä toisiinsa. Maankäytön suunnittelussa pyritään turvaamaan sini- ja viherverkostojen rakenne, kytkeytyneisyys ja ekologinen laatu. Kaupunkiympäristön toimialan ohje metsä- ja puustoinen verkoston huomioon ottamiseksi suunnittelussa valmistuu alkuvuodesta 2019. Päämääränä on turvata verkoston monimuotoisuudeltaan merkittävät osat ja kehittää niiden välisiä yhteyksiä erilaisin keinoin. Asiantuntevalla suunnittelulla yhteydet voivat toimia sekä terveyttä edistävinä, monimuotoisina virkistysyhteyksinä että ekologisina yhteyksinä.

Kaupunkiviljely

Kosketus kaupunkiluontoon ja ihmisten kannalta hyödyllisiin mikrobeihin tapahtuu konkreettisesti omatoimisen viljelyn kautta. Helsinki edistää kaupunkiviljelyä. Urbanissa ympäristössä, kuten kerrostalojen katoilla, sisäpihoilla ja väliaikaisilla joutomailla, voidaan kokea luontoyhteyttä esimerkiksi viljelemällä ja kasvattamalla syötäviä kasveja. Kaupunkiviljely on mahdollista tonttien lisäksi muun muassa viljelypalsta-alueilla, siirtolapuutarhapalstoilla ja kaupungin vuokraamalla muilla, kaupunkiviljelyyn sopivilla alueilla. Vuonna 2014 laadittiin kaupungin ja

Dodo ry:n yhteistyönä opas kaupunkiviljelystä nimeltään ”Viljellään kaupungissa”.

Luontopalvelut kaupungissa

Kaupunki pyrkii tarjoamaan asukkaille tietoa ja palveluita luonnossa liikkumiseen muun muassa rakentamalla ja ylläpitämällä reittejä ja luontopolkuja sekä tiedottamalla ja järjestämällä ilmaisia luontoretkiä ja puistokävelyitä. Retkiä on järjestetty 1980-luvun puolivälistä lähtien, ja niihin osallistuu tuhansia ihmisiä vuosittain. Arvokkaista luontokohteista on tehty mobiilipohjainen opas, jossa esitellään kymmenen merkittävintä luontokohdetta Helsingissä. Luontopalvelutarjontaa kehitetään yhteistyössä asukkaiden, järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Kaupunki myös kouluttaa opettajia ja ammattikasvattajia ymmärtämään luonnon terveyshyödyt sekä laatii aiheeseen liittyvää, Helsinki-painotteista opimateriaalia.

Lopuksi

Hallintosäännön 30 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi aloitteen, jonka on allekirjoittanut vähintään 15 valtuutettua.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Timo Lindén, vs. kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36550
timo.linden(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Valtuutettu Mai Kivelän aloite terveyttä edistävän luonnon monimuotoisuuden lisääminen kaupunkiympäristössä

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunkiympäristölautakunta 22.01.2019 § 33

HEL 2018-011137 T 00 00 03

Lausunto

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566

Kaupunkiympäristölautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

Kaupunkiympäristölautakunta kannattaa aloitteessa esille tuotua ehdotusta selvityksen ja toimenpideohjelman laatimisesta terveyttä edistävän luontokosketuksen ja monimuotoisen luonnon lisäämiseksi kaupungin palveluissa ja kaupunkilaisten arjessa. Työ on luontevaa esittää osaksi Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmaa (LUMO) yhtenä sen mahdollisista toimenpiteistä seuraavalla ohjelmakaudella.

Helsingin kaupunkistrategiassa 2017 - 2020 todetaan, että Helsinki vaalii arvokasta luontoaan ja toimii kaupunkiluonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi. Viher- ja sinialueiden ekologinen laatu, saavutettavuus ja terveysvaikutukset turvataan. Asukkaiden kosketusta monimuotoiseen luontoon pyritään turvaamaan muun muassa edistämällä viheralueverkoston saavutettavuutta ja parantamalla viheralueiden ekologista laatua erilaisin keinoin, kaupunkiviljelyä edistämällä ja tarjoamalla kaupunkilaisille erilaisia luontopalveluja.

Helsinki - vihreä ja merellinen kaupunki

Kaikenikäisten kaupunkilaisten mahdollisuudet kosketukseen luontoon ovat Helsingissä pääosin hyvät. Viheralueet peittävät noin 40 - 45 % kaupungin maapinta-alasta. Helsingille tunnusomainen piirre on viheralueiden luonnonläheisyys: luonnonmukaisten viheralueiden, erityisesti metsien ja luonnonrantojen, osuus kaikista viheralueista on suuri. Kaupungissa on yli 200 kilometriä rantaviivaa ja laaja saaristo käsittäen yli 300 saarta ja luotoa. Monissa puistoissa on hyödynnetty alkuperäisen luonnon elementtejä osana rakennettua ympäristöä muun muassa säilyttämällä jaloja lehtipuita, niitty laikkuja, lampia, kosteikkoja, kallioita ja tiheitä pensaita. Valtaosa viheralueista on julkisessa käytössä ja kaupungin omistuksessa.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma

Helsingillä on oma luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma, jota päivitetään parhaillaan yhteistyössä asukkaiden kanssa. Toimintaohjelma on yksi tärkeimpiä työkaluja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi Helsingissä. Toimenpideohjelman tavoitteena on edistää laaja-alaisesti luonnon monimuotoisuuden säilymistä kaupungissa erilaisin toimenpitein. Toimenpiteet on tarkoitettu huomioon otaviksi muun muassa maankäytön suunnittelussa, viheralueiden suunnittelussa ja hoidossa, tiedotuksessa ja viestinnässä, asukas-yhteistyössä ja ympäristökasvatuksessa. Aloitteessa esitetty ehdotus selvityksen ja toimenpideohjelman terveyttä edistävän luontokosketuksen ja moni-

muotoisen luonnon lisäämiseksi esitetään yhdeksi mahdolliseksi toimenpiteeksi päivitettävään LUMO-ohjelmaan.

Luonnon monimuotoisuutta on edistetty monin eri keinoin edellisen ohjelmakauden aikana vuosina 2008 - 2017. Ohjelmassa esitetyistä toimenpiteistä suurin osa, noin 80 % on toteutunut. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja suunnitelmallinen lisääminen, erityisesti metsäisillä alueilla ja arvokkailla luontokohteilla, on keskeinen luonnonhoidon tavoite ja kirjattu myös luonnonhoidon linjauksiin.

Viher- ja virkistysverkoston saavutettavuus

Helsingin yleiskaavan 2016 laadinnan yhteydessä tehtiin laaja katsaus kaupungin viher- ja virkistysalueiden tilaan (VISTRA I) ja muodostettiin tämän pohjalta Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma (VISTRA II). Molemmissa töissä korostetaan tarvetta säilyttää verkostomainen viherrakenne ja ominaispiirteet osana kestävä ja tiivistyvää kaupunkia. Myös kaupunkien viheralueiden terveyttä edistävät vaikutukset, erityisesti luontoliikunnan hyödyt hyvinvoinnille, nousevat esille.

Yhtenä tärkeänä VISTRA:n kehittämistoimenpiteenä nostettiin esille tarve kehittää työkalu viheralueiden saavutettavuuden mittaamiseen. Hyvä saavutettavuus ja monimuotoisten viheralueiden tarjonta asukkaiden lähiympäristössä on edellytys luonnon hyvinvointi- ja terveysvaikutuksille. Mitä lähempänä luonto ja lähivirkistysalue ovat, sitä todennäköisemmin alueita käytetään. Suurimpia esteitä ovat liian pitkä etäisyys, ulkoilureittien ja muiden ulkoilua tukevien palvelurakenteiden puute sekä tiedon puute itselle sopivista kohteista. Viheralueiden saavutettavuusmittarin kehittämistyö käynnistyi syksyllä 2018, ja työn ensimmäinen vaihe valmistuu keväällä 2019. Viheralueiden saavutettavuutta mittaamalla voidaan tunnistaa ja edelleen turvata riittävä viheralueverkosto ja alueiden saavutettavuus maankäytön suunnittelussa.

Hiljattain päättyneessä, EU-rahoitteisessa NATTOURS-hankkeessa tuotettiin Helsingin luontoalueiden saavutettavuustietoa. Selvitysten mukaan Helsingissä lähes kaikilla asukkailla, asuinpaikasta riippumatta, on lähivirkistysalue alle 300 metrin päässä kotoa. Kaupunkilaisista noin 40 % lähimetsä sijaitsee alle 300 metrin päässä kotoa. Reilu 40 % varhaiskasvatuksen toimipaikoista sijaitsee alle 300 metrin päässä metsästä. Sopivana etäisyytenä lähipuistoon tai -virkistysalueelle on pidetty useissa kaupungeissa 150 - 500 metriä tai 5 - 10 minuutin kävelymatkaa kaupungin ja viheralueen koosta ja muista tekijöistä riippuen.

Metsä- ja puustoinen verkosto kaupunkisuunnittelussa

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

Kaupunkiluonto säilyy monimuotoisena, kun erilliset luontoalueet ovat riittävän kytkeytyneitä toisiinsa. Maankäytön suunnittelussa pyritään turvaamaan sini- ja viherverkostojen rakenne, kytkeytyneisyys ja ekologinen laatu. Kaupunkiympäristön toimialan ohje metsä- ja puustoisien verkoston huomioon ottamiseksi suunnittelussa valmistuu alkuvuodesta 2019. Päämääränä on turvata verkoston monimuotoisuudeltaan merkittävät osat ja kehittää niiden välisiä yhteyksiä erilaisin keinoin. Asiantuntevalla suunnittelulla yhteydet voivat toimia sekä terveyttä edistävinä, monimuotoisina virkistysyhteyksinä että ekologisina yhteyksinä.

Kaupunkiviljely

Kosketus kaupunkiluontoon ja ihmisten kannalta hyödyllisiin mikrobeihin tapahtuu konkreettisesti omatoimisen viljelyn kautta. Helsinki edistää kaupunkiviljelyä. Urbanissa ympäristössä, kuten kerrostalojen katoilla, sisäpihoilla ja väliaikaisilla joutomailla, voidaan kokea luontoyhteyttä esimerkiksi viljelemällä ja kasvattamalla syötäviä kasveja. Kaupunkiviljely on mahdollista tonttien lisäksi muun muassa viljelypalsta-alueilla, siirtolapuutarhapalstoilla ja kaupungin vuokraamalla muilla, kaupunkiviljelyyn sopivilla alueilla. Vuonna 2014 laadittiin kaupungin ja Dodo ry:n yhteistyönä opas kaupunkiviljelystä nimeltään ”Viljellään kaupungissa”.

Luontopalvelut kaupungissa

Kaupunki pyrkii tarjoamaan asukkaille tietoa ja palveluita luonnossa liikkumiseen muun muassa rakentamalla ja ylläpitämällä reittejä ja luontopolkuja sekä tiedottamalla ja järjestämällä ilmaisia luontoretkiä ja puistokävelyitä. Retkiä on järjestetty 1980-luvun puolivälistä lähtien, ja niihin osallistuu tuhansia ihmisiä vuosittain. Arvokkaista luontokohteista on tehty mobiilipohjainen opas, jossa esitellään kymmenen merkittävintä luontokohdetta Helsingissä. Luontopalvelutarjontaa kehitetään yhteistyössä asukkaiden, järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Kaupunki myös kouluttaa opettajia ja ammattikasvattajia ymmärtämään luonnon terveyshyödyt sekä laatii aiheeseen liittyvää, Helsinki-painotteista oppimateriaalia.

Esittelijä

kaupunkiympäristön toimialajohtaja
Mikko Aho

Lisätiedot

Tuuli Ylikotila, luontoasiantuntija: 310 38540
tuuli.ylikotila(a)hel.fi
Kaisa Pajanen, tiimipäällikkö, puhelin: +358 9 310 31521
kaisa.pajanen(a)hel.fi
Kaarina Heikkonen, kaupunkiekologi, puhelin: +358 9 310 31581
kaarina.heikkonen(a)hel.fi

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

06.05.2019

Maria Hyövähti, maisema-arkkitehti, puhelin: 310 37494
maria.hyovalti(a)hel.fi

Elina Nummi, projektipäällikkö, puhelin: 310 38475
elina.nummi(a)hel.fi

Tiina Saukkonen, suunnitteluvastaava, puhelin: 310 38508
tiina.saukkonen(a)hel.fi

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566